

ПРВИОТ КОНГРЕС НА НАРОДНООСЛОБОДИТЕЛНИОТ МЛАДИНСКИ СОЈУЗ НА МАКЕДОНИЈА*)

Сè до одржувањето на Првиот конгрес на антифашистичката младина на Македонија (22. XII. 1943 г.) целокупната активност на младината на Македонија, почнувајќи од 1941 година, во најголем дел се одвива во рамките и под непосредно раководство на месните, околските, а потоа и на обласните комитети на Партијата. Во овие партиски раководни органи постојат или поединци задолжени за работа со младината и СКОЈ или пак посебни комисии. Наспоредно со тоа Покраинскиот комитет на СКОЈ за Македонија,¹⁾ непрестајно вложува напори за мобилизирањето на младината. Слична е положбата и со настојувањето за формирање на Покраински младински одбор на Македонија, пред кој како главни задачи се поставуваа опфаќањето и организирањето на целата младина од територијата на Македонија, а во прв ред на работничката и малцинската младина.

Прв пат младински одбор за Македонија е формиран во септември 1942 година,²⁾ под раководството на Лилјана Чаловска,

---

*) Прашањето за развојот на младинското движење во Македонија во периодот меѓу двете светски војни и за време на НОБ досега воопшто не е обработувано. Во изминатиот период издаден е само еден зборник на документи за младинското движење во Македонија, кој се однесува за периодот на Народноослободителната борба и Народната револуција (1941—1945 година). Постојните документи не можат во достатна мера да фрлат светлина на целокупната активност на младинското движење во Македонија. Особено недостаток од документи се чувствува во првите години на војната (1941—1942 година). Со обработувањето на прашањето кое си го поставивме пред нас, сакаме да дадеме само скроман придонес за проучувањето на младинското движење во Македонија, свесни за фактот дека истово и понатака треба да се истражува и допроучува.

¹⁾ ПК СКОЈ за Македонија повторно се формира во февруари 1940 година во состав: Добривоје Видиќ, Васо Босиќ, Илија Јакимовски и уште еден член, Архив на Институтот за национална историја — Скопје (А ИНИ — Скопје), док. арх. бр. 5384.

²⁾ А ИНИ — Скопје, док. арх. бр. 5384.

студентка од Битола. Овој Одбор се реорганизира во почетокот на 1943 година³⁾ и со него раководеше Гисто Дуковски. Формирањето на Покраинско младинско раководство се совпаѓа со обидите на бугарскиот окупатор младинските друштва да станат колективни членови на младинската фашистичка организација „Браник“ и од него да бидат раководени. Во врска со ова прашање ставот на СКОЈ беше: членовите на СКОЈ да водат борба за нивно растурање. Како резултат на ваквата политика и активността што ја покажуваат младинските организации, бројот на членовите во фашистичките организации во голема мера е намален, а во некои школи речиси и сосем ликвидирани.

Во октомври 1943 година, по капитулацијата на Италија, повторно е формиран Покраински комитет на СКОЈ за Македонија во с. Црвена Вода на територијата на Дебарца — Охридско. Новото раководство го сочинуваа четири члена и тоа: Борко Темелковски, секретар, Крсте Црвенковски, организационен секретар, Лилјана Чаловска и Кемал Сејфула — членови.⁴⁾

Во ова време територијата на Македонија беше поделена на пет оперативни зони, а исто така и на пет области. Областите и зоните територијално се совпаѓаа и си имаа свои раководства, обласни и оперативни штабови. Во сите области во кои постоеа обласни комитети на КПМ имаше по еден член задолжен да работи за СКОЈ. Во ваква положба пред ПК СКОЈ за Македонија како најважни беа поставени следниве задачи: 1) формирање на обласни комитети на СКОЈ во сите области; 2) организирање на скоевска и младинска организација и 3) вршење на интензивни подготовки за одржување на Првиот конгрес на антифашистичката младина на Македонија.⁵⁾

Во реализирањето на поставените задачи за најкусо време успеано е да се формираат обласни комитети на СКОЈ и тоа во прв ред лично од членови на ПК СКОЈ. Организацијата на СКОЈ, пак, во војската беше поставена така што во сите водови, чети и баталјони се создаваат скоевски и младински организации, а подоцна, со формирањето на бригадите и поголеми воени единици, почнуваат да се формираат соодветни младински организации на чело со бригадни комитети.⁶⁾

Во месец ноември 1943 година формиран е Акционен одбор на Народноослободителниот младински сојуз на Македонија.⁷⁾

3) Исто.

4) А ИНИ — Скопје, док. арх. бр. 646.

5) Исто.

6) Исто.

7) Акциониот одбор го сочинува: Чедо Филиповски, работник од Никифорово (Гостиварско), заменик командант на Максдонско-косовската ударна бригада; Борко Темелковски „Лилјакот“, дрводелски работник од Прилеп, секретар на Покраинскиот комитет на СКОЈ; Колономос Жамила, ученичка од Битола, Кемал Сејфула, занаетчија од Скопје, политички работник во Македонско-косовската ударна бригада; Злате Михајловски, работник од

Овој Акционен одбор во ноември месец 1943 година испраќа поздравно писмо⁸⁾ до Вториот конгрес на Обединетиот сојуз на Антифашистичката младина на Југославија.⁹⁾ Во поздравното писмо, покрај поздравите упатени до Вториот конгрес на УСАОЈ — и успесите што ги постигнува македонската младина, се изразува верба дека не далеку денот кога и македонската младина ќе има своја масова антифашистичка организација во составот на Обединетиот сојуз на Антифашистичката младина на Југославија (УСАОЈ). Исто така се искажува готовноста на младината од Македонија за извршување на задачите што ќе ги постави Вториот конгрес.

Во врска со одржувањето на Вториот конгрес на УСАОЈ, карактеристично е тоа што ЦК на СКОЈ на 27. XI. 1943 година, испраќа телеграма до ПК на СКОЈ за Македонија преку Главниот штаб на НОВ и ПОМ¹⁰⁾ со која се бараат 20 делегати истакнати младинци од војската и од теренот од Македонија за учество на Вториот конгрес на УСАОЈ. Од делегатите се бара да понесат со себе извештаи, фотографии и други материјали од борбите во

Гостивар, нушкомитралезец во II баталјон на МКУБ; Викторија Поп Јорданова, студентка од Кочани, заменик пол. ком. во Шарскиот одред; Антон Димитровски, фабрички работник од Крушево; Лилјана Чаловска, студентка од Битола; Крсте Гиновски, работник од Гостивар, заменик пол. ком. на чета во I баталјон на МКУБ; Крсте (Ставре) Црвенковски, студент од Прилеп; Сали Лиси, ученик од Гостивар; Елена Аргировска, работничка од Крушево, заменик пол. ком. на чета на II баталјон на МКУБ; Мито Хаџи Василевски, студент од Кавадарци, заменик пол. ком. на III Оперативна зона (Кавадарско-Гевгелиска); Васил Карагеловски, селанец од Брусник (Битолско), заменик командант на баталјон; Ѓоре Дамевски, работник од Прилеп, заменик пол. комесар на I баталјон на МКУБ; Коле Илов Кошулче, фризерски работник, партизан на Кумановскиот одред, од Велес; Ордан Кусак, селанец од Подмочани (Преспа); Крсте Марковски, ученик од Никифорово (Гостиварско); Исак Сион, приватен службеник од Штип, пол. ком. на Шарскиот одред; Антон Б. Филишов, од Куманово, пол. ком. на Кумановскиот одред; Ацо Шопов, студент од Штип, партизан во Шарскиот одред; Блаже Илоски, работник од Прилеп; Драги Лазаровски, селанец од Карбуница (Кичевско), партизан во МКУБ; Благое Тосиќ, свршен гимназист од Тетово, партизан во МКУБ; Панче Поповски, ученик од Гостивар, партизан во МКУБ и политички работник; Раде Гоговски, свршен гимназист од Рибарци (Кавадарско) во баталјонот „Страшо Пинџур“, заменик на политичкиот комесар; Боро Јовановски, ученик од Гостивар, заменик на политичкиот комесар во МКУБ; Ѓоко Тапаниовски, ученик од Битола. Брезовски Велимир, Мандически Славко — Документи на младинското движење во Македонија 1941—1945, (ДМДМ), Скопје 1961, стр. 83—84.

⁸⁾ Исто.

⁹⁾ Акциониот одбор на Народноослободителниот сојуз на младината од Македонија не е информиран за одлагањето на Конгресот. Во духот на претконгресната активност испратено е ова писмо. Како што е познато Вториот конгрес на УСАОЈ, отпрво беше закажан за 27. XII. 1943, а потоа со писмо од ЦК СКОЈ од 6. XII. 1943 (поради војните операции од VI непријателска офанзива) одложен е за месец јануари 1944. Потоа доаѓа до уште едно одлагање на Конгресот и истиот се одржува дури од 2 до 4 мај 1944 г. во Дрвар.

¹⁰⁾ ДМДМ, стр. 80.

Македонија. Spreма постојните податоци делегатите од Македонија биле избрани и тргнале на пат да учествуваат на Вториот конгрес на УСАОЈ набргу по добивањето на телеграмата, но поради временските непогоди, а исто така и поради настаните што настапиле во рамките на Шестата непријателска офанзива, тие се вратиле назад.

Активноста во Македонија, предконгресна, како и воопшто целокупната активност на младината, по формите и интензитетот, како и по својата организациона поставеност во текот на 1943 година, по ништо не се разликува од формите и активноста во другите краишта на Југославија. Тоа доаѓа оттаму што во Македонија во текот на 1943 година нашироко се популаризира, размножува, обработува и се постапува по статијата на Иво Рибар-Лола под наслов: „Нова улога млада генерација у народноослободилачкој борби и задачи СКОЈ-а“,¹¹⁾ печатена во весникот „Пролетер“, број 16 од декември 1942 година.

Во оваа статија, како што покажува и самиот наслов, се зборува за дотогашната активност на младината од цела Југославија, посебно се истакнува значењето на Првиот конгрес на Антифашистичката младина на Југославија и формирањето на УСАОЈ (декември 1942 година) и притоа се поставуваа конкретни задачи за натамошната активност.¹²⁾

Поставените задачи пред младината на Југославија и нивното исполнување, бараа и соодветна организираност на младината, развивањето на Обединетиот сојуз на младината во целина, а наспoredно со тоа и развивањето и активирањето на сите организации што го сочинуваа УСАОЈ: младински домови, работни чети, фискултурни друштва, културни организации, пионерски чети и др.

---

11) Печатена во органот на ЦК КПЈ „Proleter“ br. 16 од декември 1942 г., стр. 57—67 (А ИНИ, Скопје, док. арх. бр. 241).

12) Меѓу другите како поважни во писмото се поставени следните: 1) Обединување на најшироките маси на младината од сите нации и народи во братски борбен сојуз и организирање на сите нивни напори во служба на ослободителната војна и победата над фашизмот; 2) неуморно и непрекинато мобилизирање на одреди млади борци за ослободителната војска и партизанските одреди; 3) организирање на целокупната активност и сите напори на младината во позадината на воен начин и сè да се подреди за интересите на борбата и победата; 4) организирање на постојана и сè поширока поддршка од младината на демократската народна власт и нејзиното учество во целокупниот живот на народот на ослободените територии, помагање и соработка на сите мерки што ги презема АВНОЈ и народноослободителните одбори, во борба за чистотија во обезбедувањето на заднината, за културно и здравствено просветување на народот, снабдување на војската итн.; 5) организирање на најширока политичка, просветна и културна работа сред младината, отстранување на неписменоста, стекнување на основни знаења од сите области на науката и правилно сфаќање на политичките настани; 6) организирање на животот и физичкото воспитување на младите во оние тешки, но славни денови на војната.

Насоките дадени во статијата на Иво Рибар-Лола, за задачите на младината биле основни показатели не само за претконгресната активност на младината од Македонија ами по нив се работи и во текот на 1944 година. Тоа се потврдува со фактот што во повеќе циркулации на ПК на СКОЈ за Македонија и на Главниот одбор на Народноослободителниот младински сојуз на Македонија (НОМСМ), праќани до младинските и скоевските раководства на теренот, задолжително се препорачува и нагласува потребата не само од проучувањето и обработката на статијата ами и постапување, односно организирање на младината на принципите изнесени во статијата.¹³⁾

Истражувањата, пак, за учество на младината во Македонија во партизанските одреди и воените единици, вклучувајќи ја и 1943 година, спрема непотполните податоци покажуваат дека тоа изнесува од 90 до 95% (како што е случајот во Првата македонско-косовска ударна бригада).

Во ваква положба, кога е евидентна и резултатна активноста на младината во Македонија, а наспоредно со тоа и постигнатите успеси на Народноослободителната војна во текот на 1943 година во Македонија (создавањето на слободната територија во Западна Македонија и ослободувањето на првите градови Дебар и Кичево), се создадоа уште поарни услови за работа со младината, а во прв ред сред абланската и турската. Во Дебар, на пример, формирана е младинска антифашистичка организација, која опфаќа голем дел од албанската и турската младина.¹⁴⁾ Во резултат на интензивната активност во почетокот на октомври 1943 година доаѓа и до формирање на Првиот младински дебарски баталјон.¹⁵⁾

Постоењето на слободната територија и организацијата на целокупниот живот на истата, позитивно влијаеше во мобилизирањето на масите од целата територија на Македонија во борбата против окупаторот. Слободната територија големо влијание укажува на младината од блиските градови: Струга, Охрид, Битола, Прилеп, кое се гледа од големиот прилив на младинци од овие градови во редовите на НОБ.¹⁶⁾

Сите овие успеси на НОБ во Македонија, организирањето на младината и нејзиното масовно учество како во НОБ и ПОМ, така и во другите акции создадоа услови, а наедно налагаа свикување на Конгрес на младината на Македонија, на кој ќе се конституира македонската младина и како таква влезе во составот на Обединетиот сојуз на Антифашистичката младина на Југославија. Токму затоа, во овој период се прават интензивни подготовки за

---

¹³⁾ Види извештај на ПК СКОЈ за Македонија од 16. X. 1943, испратен до ЦК СКОЈ (ДМДМ), стр. 62—66.

¹⁴⁾ А ИНИ — Скопје, док. арх. бр. 5395.

¹⁵⁾ Исто, док. арх. бр. 412.

¹⁶⁾ Извештај на ПК СКОЈ за Македонија од декември 1943 до ЦК КПМ (ДМДМ), стр. 102—108.

одржување на Првиот Антифашистички конгрес на младината од Македонија со кој директно раководи ПК на СКОЈ за Македонија. Во духот на овие подготовки ПК на СКОЈ за Македонија на 1 декември 1943 година до сите скоевски организации во Македонија испраќа директивно писмо.¹⁷⁾ Во ова писмо се истакнува херојското држење на младината од Македонија уште од првите денови од окупацијата (април 1941) и, притоа, се споменуваат резултатите и жртвите на младината укажувајќи, притоа, на широките можности за сестрана активност на младината, посебно по создавањето на слободната територија во Македонија. Во ова писмо не се испушта, а да не се спомене значењето на одржувањето на Првиот младински Антифашистички конгрес одржан во Бихаќ, како и основањето на УСАОЈ.¹⁸⁾

Во ваква положба ПК на СКОЈ за Македонија донесува одлука на 26 декември 1943 година да се свика Првиот конгрес на Антифашистичката младина на Македонија на слободната територија во Западна Македонија.¹⁹⁾ Во директивното писмо во врска со престојниот Конгрес пред скоевската и младинската организација во Македонија поставени се следните конкретни задачи:

1) остварување на единствен фронт на младината на Македонија. Опфаќање на целата младина во тој фронт без оглед на тоа дали дотогаш се чувствувала гркоманска, бугарофилска или србоманска. Собирање во тој фронт широки маси на албанска, турска и влашка младина;

2) решително преминување на најширока мобилизација за стапување во редовите на НОБ. Спроведување на натпревар меѓу самите организации, која организација ќе мобилизира повеќе младици и изнесување на резултатите од тој натпревар на Конгресот.

Што помасовно организирање на економски младински акции за поголеми плати, похигиенски услови за работа, покусно работно време и што помасовно организирање на младината во саботажни акции како: кинење на телефонски жици и фашистички плакати, уништување на железничка пруга и друго;

4) организирање на поголем број младински собири во вид на конференции или во вид на весели собири за објаснување на карактерот на денешната НОБ и за популаризирање на НОБ и Народноослободителниот сојуз на младината од Македонија. Истапување на тие собири по однапред подготвени реферати.

---

¹⁷⁾ А ИНИ — Скопје, док. арх. бр. 637.

¹⁸⁾ Обединетиот Сојуз на антифашистичката младина на Југославија (УСАОЈ), основан е на Првиот конгрес на антифашистичката младина на Југославија, одржан во Бихаќ во времето од 27—29 декември 1942 година.

¹⁹⁾ А ИНИ — Скопје, док. арх. бр. 637.

Во продолжение на писмото се даваат детални упатства за избор на делегати на Конгресот, а исто така начинот и времето на нивното доаѓање на слободната територија во Западна Македонија. Во писмото се известува членството дека на Конгресот ќе бидат поднесени два реферата и тоа: 1) Денешната војна и улогата на младината во неа и 2) Задачите и улогата на Народно-ослободителниот сојуз на младината на Македонија.²⁰⁾

Периодот од денот на закажувањето на Конгресот до одржувањето на истиот исполнет е со низа активности во духот на упатството, а во прв ред за организационо зацврстување на младинското движење во Македонија, а исто така и за зацврстување на скоевската организација во разни места. Од извештајот на ПК на СКОЈ за Македонија од декември 1943 година, испратен до ЦК на КПМ, дознаваме дека наспоредно со проширувањето и зацврстувањето на младинските и скоевските организации имаме масовен прилив на младинци во редовите на НОВ и ПОМ.²¹⁾ Така, на пример, Прилепската организација испраќа наеднаш група од 60 младинци за НОВ. Тетовската младинска организација во своите редови опфатила 42 младинци организирани во 11 воспитни групи од кои 10 младинки; во Струга, покрај Месниот комитет, постојат уште шест активи со по 4 члена; на територијата на Дебарца, покрај СКОЈ и младинските групи, скоро во сите села постојат работни чети, а исто така почнато е со формирањето на селски одбори на Народноослободителниот сојуз на младината на Македонија; во Прилеп има 92 членови на СКОЈ организирани во скоевски активи и јадра; во Битола 80 членови на СКОЈ од кои 50 во гимназијата, а 30 по реоните. Слична е положбата и во другите градови на територијата на Македонија со опфаќањето и активоста на младината. Во Првата македонско-косовска ударна бригада во овој период е во подготовка формирањето на бригаден скоевски комитет додека, пак, во сите баталјони на бригадата постојат баталјонски комитети, а по четите четни активи.

Со почетокот на Шестата непријателска офанзива, како и напуштањето на слободната територија на Западна Македонија од страна на единиците на НОВ и ПОМ, Главниот штаб на НОВ и ПОМ и ЦК на КПМ²²⁾ не само што доведоа до промена на времето и местото на одржувањето на Првиот конгрес на Антифашистичката младина на Македонија²³⁾ ами и до извесно спласнување на активоста на младината. Меѓутоа, борбениот дух што ја зафати македонската младина и во новонастанатите услови на уште позасилен окупаторски терор, на непостоење слободна територија, скоевските и младинските организации набргу

²⁰⁾ Исто.

²¹⁾ (ДМДМ), стр. 105.

²²⁾ Историја на македонскиот народ, Скопје, 1969, Том III, стр. 389.

²³⁾ Конгресот беше закажан за 26. XII. 1943 година на слободната територија во Западна Македонија.

ги преориентираа своите методи за работа, при што како најважни задачи во овој период и посебно пред младината на територијата на Западна Македонија, поставени беа следните: формирање на скоевски активи од најхрабри, најактивни и најсвесни младинци. Пред овие активи како најглавна задача беше поставена работата сред младината за пошироко обединување, организирање и формирање на антифашистички организации: работни чети, сојузи на пионери, селски хорови, вечеринки со организирана програма, организирање одбори на народноослободителниот сојуз на младината и друго.²⁴⁾

Покрај организирањето на младината во активи во илегалните услови за работа се поставуваа и конкретни задачи: спроведување акција за собирање на зимска помош за борците во НОВ (храна, пари, облека и друго); вршење саботажни акции; ставање клинци по патишата и мостовите за да се дупчат автомобилските гуми; вршење акции на германските транспорти и на комуникациите; кинење на телефонските жици; истребување на месните шпиони и предавници; давање расипана и затруена храна на германските и качачките орди при нивното минување низ селата и друго.

Во почетокот на ноември 1943 година германскиот окупатор, потпомогнат од албанските балисти, ја нападна слободната територија во Западна Македонија. Согласно претходниот план на Главниот штаб на НОВ И ПОМ, а со цел востанието да се прошири во централна и другите делови на Македонија, Првата македонско-косовска ударна бригада, која ја бранеше слободната територија на 5 спроти 6 декември 1943 година, ја напушти истата и тргна на марш кон територијата на Македонија под Грција. Закажаниот Прв конгрес на Антифашистичката младина на Македонија не можеше да се одржи на слободната територија на Дебарца на 26. XII. 1943 г. како што беше тоа предвидено.

Не располагаме со точни податоци кога е закажан повторно Првиот конгрес на Антифашистичката младина на Македонија за 22. XII. 1943 година во с. Фуштани на територијата на Македонија под Грција, но имаме доста податоци и материјали за тоа каде, кога, колку делегати присуствувале на Конгресот, за текот на работата на Конгресот, како и за одлуките донесени на истиот.

За одржување на Конгресот, покрај конгресните материјали, опширно известува весникот „Илинденски пат“, орган на Народноослободителниот фронт на Македонија во бр. 1 од март 1944 година.²⁵⁾ Од статијата посветена на Конгресот дознаваме дека на 22 декември 1943 година македонската младина направила прв свој голем собир. „За прв пат во својата историја се собра на својот Прв конгрес македонската младина“ — се вели во статијата. На Конгресот присуствувале 280 делегати од целата територија на Македонија, од младата народноослободителна војска, прет-

²⁴⁾ А ИНИ — Скопје, док. арх. бр. 405.

²⁵⁾ Историски архив на КПМ, Скопје, стр. 77--81.

ставници од абланската, бугарската и грчката младина, како и делегатот на Врховниот штаб на НОВ и ПОЈ Светозар Вукмановиќ-Темпо, потоа членови на Иницијативниот одбор за свикување на АСНОМ, ЦК на КПМ и Главниот штаб на НОВ и ПОМ.

На Конгресот се основа Народноослободителен сојуз на младината од Македонија (НОМСМ), се избира Главен одбор на Народноослободителниот младински сојуз на Македонија од 25 члена.²⁶⁾ Исто така се донесе одлука за влегување на овој Сојуз во составот на Обединетиот антифашистички сојуз на младината на Југославија (УСАОЈ).

На Конгресот поднесени се два реферата: „За денешната војна и улогата на младината во неа“ и „За задачите и улогата на Народноослободителниот сојуз на младината на Македонија“. Исто така донесена е резолуција за наредните задачи на младината на Македонија. Испратен е проглас до младината на Македонија, како и 12 поздравни телеграми до: Врховниот командант на НОВ и ПОЈ Маршал на Југославија и претседател на Националниот комитет Јосип Броз — Тито, до Димитар Влахов, потпретседател на АВНОЈ и на Сесловенскиот комитет во Москва, до Иницијативниот одбор на Антифашистичкото Народноослободително собрание на Македонија, до ЦК на КПМ, до Вториот конгрес на Антифашистичката младина на Југославија, до ПК на СКОЈ за Македонија, до македонските борци по затворите, концентрационите и воените логори на германскиот и бугарскиот фашизам, до херојската Советска младина, до Братската антифашистичка младина на Бугарија, до Македонската младина во Америка, до Народно-антифашистичката младина на Албанија и до Сегрчката младинска антифашистичка организација ЕПОН.²⁷⁾

Во сите поздравни телеграми од Конгресот недвосмислено се изразува решеноста и убеденоста на Антифашистичката младина на Македонија заедно со целата младина на Југославија да се бори за извојување на вековните идеали на својот народ до конечната победа над фашизмот. Тоа особено доаѓа до израз во телеграмата испратена до Јосип Броз — Тито во која се вели: „Мили другар Тито, Ти јавуваме дека е создадено единството наше на младината на Македонија дека сме се вооружиле со силно оружје за натамошна борба. Ние сме свесни дека тоа ќе го немаше да не беше Твојата мудра рака и родителскиот збор, како што ќе ги немаше ни сите наши победи над окупаторот. Затоа, нашите млади срца се преполни со љубов и преданост кон тебе, кој нè изведе од тешкото ропство на патот на слободата. Твојот лик е пред нашите очи во сите тешки часови, како и во часовите на победите, и ние ќе одиме во офанзива со Твоето име на устата: Тито! Зашто тоа значи победа и слобода“.²⁸⁾

²⁶⁾ (ДМДМ), стр. 121—122.

²⁷⁾ Исто, стр. 127—135.

²⁸⁾ Исто, стр. 127.

Два значајни документа од Првиот конгрес на Антифашистичката младина на Македонија посебно го привлекуваат вниманието. Тоа се Организационата резолуција донесена на Конгресот²⁹⁾ и Прогласот од Првиот конгрес упатен до младината на Македонија.³⁰⁾ Токму затоа на нив посебно ќе се осврнеме.

Откако во уводниот дел се дава краток осврт на успехите на македонската младина, акциите на окупаторот и жртвите што ги даде младината на Македонија, потоа на постигнатите победи на НОВ и создавањето на слободната територија, одржувањето на Првиот конгрес на Антифашистичката младина на Македонија и неговото значење, во Прогласот главно се зборува за задачите што својат пред младината на Македонија. Се известува младината дека на Конгресот е основан Народноослободителен младински сојуз на Македонија, како дел од УСАОЈ и за задачите на тој Сојуз. „Народноослободителниот младински сојуз на Македонија треба да ги собере и организира сите младински сили за општата Народноослободителна борба — се вели во Прогласот. А тоа ќе ни овозможи најдобро да одговориме на нашата света должност, зашто така обединети во една единствена и силна организација најшироките младински маси ќе можат најуспешно да ја продолжат борбата, а оние кои уште седат настрана да се придружат.“

Во продолжение на Прогласот се повикува младината од Македонија да ги мобилизира своите младешки сили и елан во борбата за посветла и среќна иднина, за слободен живот во слободна Македонија во Демократска Федеративна Југославија и притоа се додава: „Напајте се со света омраза и готовност на жртви и безмилосно удрете по окупаторот и сите негови слуги. Влегувајте во редиците на НОВ и ПОМ! Формирајте младински чети, баталјони и бригади! Помагајте ја НОВ и ПОМ со диверзантски и саботажни акции во тилот на непријателот! Дајте сè од себе за фронтот и за скората победа! Ширете ја вистината за нашата борба и успеси, за борбата и успехите на англо-советско-американската коалиција!“

До македонската младина мобилисана во окупаторската армија Прогласот се обраќа со следните зборови. „Веднаш преминувајте во редовите на Народноослободителната војска и партизанските одреди на Македонија! Недозволете утре да бидете изведени пред народниот суд како Хитлерови наемници.“

Посебно поглавје во Прогласот посветено е на младата македонска војска: „Млади партизани и партизанки, се вели во Прогласот, со песната, со вашето осветничко име мајките ги одраснуваат децата свои. Народот безмерно ве сака поради делата ваши, но тој со право сака од Вас, до крај да ја доведете светата борба. Бидете најдобри исполнителни на заповедите на Главниот штаб и

²⁹⁾ Исто, стр. 114—122.

³⁰⁾ А ИНИ — Скопје, док. арх. бр. 631.

на нашите војни раководства! Изучете го оружјето и воената наука, оспособувајте се за командири и команданти на нови единици на НОВ! Напред во офанзива! Бидете достојни за името на Титова војска.“

Апелот за создавање и зацврстување на братството и единството на младината од Македонија, посебно се истакнува и притоа се вели: „Млади Македонци, Албанци, Власи, Турци и Евреи! Ние вашите делегати претставници собрани на нашиот Прв конгрес ве повикуваме да ги исполните редовите на нашиот Народноослободителен младински сојуз. Ве повикуваме со своето единство, организираност и борбеност да станете страв и трепет за непријателот, а помош и надеж за својот народ! Не дозволувајте да ве разедини окупаторот и неговите агенти, ни нивните организации како „Браник“, „Баликомбтари“ и други.“

Како што се гледа од цитираниве делови на Прогласот во него како најважни прашања се поставуваат следните: објаснување на целите и задачите на НОМСМ, масовно пријдување и пополнување на младата НОВ и ПОЈ, повикот до македонската младина мобилисана во окупаторската армија, создавањето и зацврстувањето на братството и единството на целата младина од Македонија како најмоќно оружје за победа над окупаторот. Ова покажува дека младината на Македонија си го најде своето место во периодот на најмасовната последна и одлучна борба на македонскиот народ, како што беше Народноослободителната војна и Народната револуција во Македонија 1941—1944 и чесно ги изврши задачи што ѝ се поставуваа.

Покрај прогласот значаен документ од Првиот конгрес на Антифашистичката младина на Македонија, како што наспоменавме претставува Организационата резолуција во која, покрај тоа што се наведуваат претстојните задачи на младината на Македонија, се дава и организационата поставеност на Народноослободителниот младински сојуз на Македонија. За да ја истакнеме нејзината важност и значење неминовно е во целост да се запознаеме со истата.

Откако во уводниот дел на Резолуцијата се зборува дека на Првиот конгрес присуствувале 280 делегати и претставници на антифашистичката младина од сите краишта на Македонија од единиците на Народноослободителната војска, се наведуваат и претстојните задачи:

„1) За да се создаде што поцврсто борбено единство на целата Антифашистичка младина на Македонија, се вели во Резолуцијата, без разлика на вера, народност, пол и довчерашна политичка определеност и за да му се даде една постојана организациона форма на тоа единство, се формира Народноослободителен младински сојуз на Македонија.

2) Членови на овој Сојуз може да бидат сите младинци и младинки како и сите младински организации и групи, антифашистич-

тички настроени без разлика на народност, вера и политичка определеност. Овој Сојуз е сојуз на целата родољубива и антифашистичка, работничка, селска и интелектуална младина на Македонија, таа организација е антифашистичка и ослободителна.

3) Целта на НОМСМ е да ги обедини и организира сите младински сили во служба на Народноослободителната борба против германските и бугарските фашистички окупатори и нивните албански слуги, против окупаторските слуги и предавниците на македонскиот народ од типот на Китинчев, Чкатров, Ѓузелов, Светиев и други, против Ванчо Михајлов и неговата банда која готви уште пострашно ropство и братоубивствени тепачки, против самонаречената големосрпска емигрантска влада на крал Петар и нејзините агенти кај нас, што сакаат да се качат на нашиот грб. Целта на Народноослободителниот младински сојуз на Македонија е да ги обедини и организира сите младински сили во борба за слободна Македонија во Демократска Федеративна Југославија, која единствено ѝ гарантира на македонската младина полна национална рамноправност, среќна иднина и културен развој.

Во врска со горното, задача на Народноослободителниот младински сојуз на Македонија е: а) неуморна работа меѓу младината за најмасовна мобилизација во редовите на НОВ и ПОМ; б) организирање на младински акции за помош и материјално обезбедување на нашата НОВ; в) организирање на младината за вршење на саботажи и диверзантски акции во тилот на поробувачот; г) организирање на младината во борба против фашистичко-политичката неправда, денационализацијата (однародувањето) и окупаторскиот терор, против апсењата и убиствата; д) организирање на работничката младина во борбата против експлоатацијата за подобри услови, на селската младина против грабежите, на училишната младина за слободен и културен развој, организирање на целата младина за најактивно учество со сите општи акции за секојдневни младински и народни интереси; е) водење на младината во борба против фашистичките организации „Труд и Радост“, „Браник“, „Отец Пајсиј“ и други; е) организирање на најширока општокултурна и политичко-просветна дејност меѓу младината, како и културно забавен и спортски живот; ж) известување на младината за текот на ослободителната војна што ја води англосоветско,американската коалиција и за Народноослободителната борба на нашиот и сите народи во Југославија преку широка усна агитација и пропаганда; з) организирање на основно и воено обукување на целата машка и женска младина; и) дејност меѓу најмладите, меѓу децата и нивното организирање во Сојуз на пионерите.

4) На слободната територија Народноослободителниот младински сојуз треба да ѝ укаже најголема помош и соработка на новата демократска власт на НОК (Народноослободителни комитети) при организирањето на животот, обезбедување на широк

тил, во просветувањето на народот, во здравственото подигање на народот и друго. Тука Сојузот треба да ја собере целата младини во своите редови да го организира нејзиниот живот во воен начин под паролата: „Сè за фронтот, сè за победата“.

5) Конгресот, од своја страна, избра еден Главен одбор на Народноослободителниот сојуз на младината на Македонија. Задача на Главниот одбор е да избере меѓу себе еден постојан секретаријат, кој ќе пристапи кон најшироко запознавање на младината со работата и решенијата на Конгресот и ќе земе задача да ги спроведува тие решенија меѓу младината.

6) Народноослободителниот младински сојуз на Македонија се состои од Главен одбор, обласни одбори, околиски, општински, месни и селски, фабрички, училишни одбори и др. Основата на неговата организација се одделни работни чети, младински домови, Сојузот на пионерите, санитарски и аналфабетски курсеви, културни и младински групи и фискултурни организации.

7) Народноослободителниот младински сојуз на Македонија влегува во составот на УСАОЈ, кој ги собира во своите редови сите млади антифашисти и родољуби од Југославија и родољубиви антифашистички младински организации како Сојузот на младата генерација на Хрватска и Далмација, Народноослободителниот сојуз на антифашистичката младина на Србија, НОСАО на Босна и Херцеговина, Црногорската народна младина, Сојузот на словенечката младина и други. На тој начин организационо зацврстува нашето братство и борбено единство со другата младина на Југославија што единствено може да ни гарантира успех во борбата и остварувањето на заедничките младински идеали во слободна Демократска Федеративна Југославија.

8) Во последната точка од Резолуцијата, Конгресот му става во должност на Главниот одбор да организира и почне со издавање на еден весник, орган на Народноослободителниот младински сојуз на Македонија.

Организационата резолуција донесена на Првиот конгрес, како што се гледа од цитираниот текст, истакнува неколку основни важни проблеми и дава оценки за антифашистичкото младинско движење во Македонија. Во прв ред тука е истакнато формирањето на Народноослободителниот младински сојуз на Македонија (НОМСМ), кое од своја страна овозможува и поцврсто борбено единство на целата антифашистичка младина на Македонија.

Второто прашање е тоа кое зборува кој може сè да биде член на оваа младинска организација и притоа недвосмислено ја покажува ширината на оваа организација, како основен услов за успешно извршување на задачите што се поставуваат пред младината на Македонија во текот на НОВ и Народната револуција.

Во делот каде што се зборува за целта на НОМСМ, недвосмислено се истакнува политичката платформа на оваа организација, а во прв ред истакнувањето на оружената борба како средство

во борбата против фашизмот како идеологија, без разлика кој е носителот дали се тие Германци, Бугари или домашни изроди. Притоа се наспоменува што треба да биде крајната цел на таа борба, за каква слободна Македонија се бори таа обесправена младина и за каква нова Југославија. Вака јасното и недвосмислено поставување на целта и перспективата на борбата имаше огромно мобилизаторско значење на целата младина од Македонија од најразличните слоеви и претставуваше гаранција за реализирање на целите и идеалите за кои со векови се лееше крвта на најдобрите синови од Македонија. Набројувањето на конкретните задачи во Резолуцијата што стојат пред младината, имаше за цел да го олесни организирањето на младите и поуспешно да се реализира поставената цел. Од друга страна, тоа го покажува и богатството и разновидноста на формите за активност.

Опфаќањето на прашањето за организирање на најмладите — во Сојуз на пионери, недвосмислено зборува и ја покажува далскувидната политика и грижата за најмладите резерви за пополнување на младинските редови и нивното правилно ориентирање уште од најмладите години.

Условите под кои работеше младината на слободната и неслободната територија на Македонија беа различни, токму затоа еден став во Резолуцијата посветен е исклучиво за задачите на младината на ослободената територија. И тука младината си го наоѓа своето место во прв ред во давањето помош за зацврстување на народната власт претставена во лицето на Народноослободителните комитети, имено, во сите активности кои спаѓаат во компетенциите на власта главен носител е младината. Паролата „Сè за фронтот — сè за победата“ е само израз на крајната цел на активноста на младината.

Со изборот на Главниот одбор на Народноослободителниот младински сојуз на Македонија на Конгрест, всушност, завршува процесот за конституирање на Антифашистичката младина на Македонија и целосното оформување на НОМСМ. Овој процес во Македонија си има свои традиции и датира уште од пред војната, а со почетокот на војната се развива со позабрзано темпо и бележи еден константен успех чиј врв и круна претставува формирањето на Главниот одбор, а со тоа и целокупното оформување на организационата структура на антифашистичкото младинско движење во Македонија, кое може да се следи од формирањето на најниските до највисоките младински раководни органи.

Решението на Првиот конгрес на НОМСМ за влегување во составот на УСАОЈ, кој го сочинуваа антифашистичките организации од сите покраини на Југославија, е природен резултат на растежот на младинското движење во Македонија и го искажува единството на младата генерација на Југославија. Ова, од своја страна, гарантираше успех за реализирање на заедничките младински

идеали за создавање на рамноправна и слободна Демократска Федеративна Југославија.

И на крајот, решението донесено на Конгресот за издавање на весник како орган на Народноослободителниот младински сојуз на Македонија недвосмислено зборува од потребата за сестрана информираност на младината на Македонија за реализирање на задачите поставени од Првиот конгрес, за зацврстување на братството и единството на младината од Македонија со младината од останатите делови на Југославија. Целта на излегувањето на весникот беше да го покажува патот на младината до конечното ослободување на земјата, да ги информира младите за резултатите од борбите, како и успехите на сојузничките сили во борбата против фашизмот, за мобилизирање на младината и информирање за постигнатите резултати на сите полиња како што покажуваа и резултатите од излегувањето на весникот.³¹⁾ Тој многу успешно си ја играше улогата што му беше наменета. На страниците на овој весник се јавуваа за прв пат млади и нови литературни имиња кои денес се афирмирани македонски поети и писатели. Весникот требаше да стане и зборник на книжевните постигања на младата македонска генерација и тој во тоа успеа.

Периодот од Првиот конгрес па до конечното ослободување на Македонија исполнет е со најразновидна активност на младината во прв ред во спроведувањето на задачите поставени од страна на Конгресот содржани во Организационата резолуција. Реализирањето на задачите поставени во Резолуцијата најарно се гледа во наредниот период во масовното одење на младината во редовите на НОВ и ПОЈ потоа во формирањето на посебни младински баталјони и бригади на територијата на Македонија, во целосното организационо оформување на НОМСМ на целата територија на Македонија.

Првиот Антифашистички конгрес на младината на Македонија недвосмислено претставуваше манифестација на единството на целата младина на Македонија.

По Конгресот се задолжуваа сите младински и скоевски организации на теренот преку усна и писмена агитација да ги популаризираат решенијата на Конгресот и самиот Конгрес. Конгресот одушевено и еднодушно го поздрави II-то заседание на АВНОЈ и создавањето на Демократска Федеративна Југославија.

Делегатите на Конгресот изразија еднодушна готовност во името на младината да се борат до конечното истерување на германските, бугарските и албанските фашистички окупатори, до извојувањето на слободна Македонија во рамките на Демократска

---

³¹⁾ Органот на Народноослободителниот младински сојуз на Македонија, под наслов „Млад Борец“, почна да излегува четири месеци по донесувањето на решението на Првиот конгрес (А ИНИ — Скопје, док. арх. бр. 1433).

Федеративна Југославија. Тоа, од друга страна, значи дека младината на Македонија недвосмислено се изјасни против провокативните пароли за независна и самостојна Македонија.

Спротивно на сите очекувања на фашистичките окупатори и на Дражиќевската пропаганда во Македонија Конгресот покажа дека младината на Македонија повеќе од било кога е за цврсто единство со другата младина од Југославија и за здружена борба против заедничкиот непријател.

Неоспорно најзначајната придобивка од Конгресот претставува основањето на Народноослободителниот младински сојуз на Македонија (НОМСМ) како составен дел на младинското движење на Југославија, односно УСАОЈ.